

CZYRWONOŚĆ (50) *sb f*

czyrwoność (39), **czerwoność** (11); czyrwoność *GlabGad* (4), *RejAp* (2), *RejPos*; czerwoność *HistAl*, *GliczKsiqż*, *Mqcz* (3), *Calep* (2), *PaxLiz*; czyrwoność : czerwoność *FalZioł* (30 : 1), *RejWiz* (1 : 1), *SienLek* (1 : 1).

Wszystkie samogłoski jasne (*Cn e pochylone*).

sg *N* czyrwoność (8). ◊ *G* czyrwoności (3). ◊ *D* czyrwoności (3). ◊ *A* czyrwoność (14). ◊ *I* czyrwonością (14). ◊ *L* czerwoności (1). ◊ *pl N* czerwoności (1). ◊ *D* czyrwoności(a)m (1). ◊ *A* czyrwoności (5).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z tych samych przykładów) – *XVII w.*

Kolor czerwony albo zbliżony do czerwonego; rubor Mqcz, Calep, Cn; rubedo Cn (50) : *FalZioł I* 146d, IV 48d; Gránat wŷytki pochodnie ogniŷthe fwaŷ iáŷnoŷciá przewyŷŷza/ y wŷytki inŷze kámiene czerwonoŷciá przechodzi *HistAl G3v*; Co ŷwiadczy Mieŷiáç/ gwiazdy/ y iáŷnoŷć ŷłoneczna [...] Pátrząc na iego zorze w piékney czerwonoŷci/ Gdy wynika z morŷkich wod á gor wyŷokoŷci *RejWiz 2v*; Vŷrzał áno iábŷluzká piékney czyrwonoŷci *RejWiz 177*; *Mqcz 359a, 367a*; Czyrwonoŷć álbo bláŷk Sárdiow známionował wielmożnoŷć iego ŷwiétá zápáláiaçá kaźdego wiernego ŷwego. *RejAp 47v, 63v*; *Calep 929b*; Záŷię kto páznogietek/ zechce mieć rumiány/ [...] Z ráná takźe y ná noc/ cegłá práwie ŷwieźá/ Trzeć mocno/ do tád: áź weŷ czerwonoŷci wbieźá. *PaxLiz D3*.

Zestawienie: »czerwonoŷć gorna« (1): *Sandix* [...] genus coloris ex *Sandaracha Cerussa* factus Nieyáka fárbá czerwonoŷci górney/ á z bleywáfu tákieŷz z czerwoney glinki vcziniona. *Mqcz 367a*.

W przén (1) : Pomyŷliwŷy teź ŷobie/ iź noŷimy czyrwonoŷć grzechow twoich/ iáko oná nędzna niewiaŷtká/ wŷtáwicznie ná nędznym ŷumnieniu ŷwoim *RejPos 258*.

a. *Na oznaczenie intensywnoŷci koloru lub kolorów łączonych* (6) : Tak iź cżirwone [*paznochty*] daiá znać kolerę dobrze ŷprawioná, á gdi z czyrwonoŷciá maiá nie iaká ŷinoŷć znamionuiá krewne panowanie. *GlabGad D4v*.

Zwroty: »mieć ŷię k czyrwonoŷci« (1): *SPicaceltica*/ ieŷt ŷpika rzymŷka kthora roŷcie w firigiy/ ieŷt ciepłá y ŷucha/ ma liŷtý dŷugie ktorej barwa ma ŷie k cżirwonoŷci *FalZioł I 138a*.

»ŷciágać ŷię ku czyrwonoŷci« (1): *Tho thak cźyŷn ieŷtliby vrina* tego chorego zciágała ŷie ku czyrwonoŷci. *FalZioł II 17b*.

Wyrazenia: »białoŷć zmieŷzana z czyrwonoŷciá« (1): bowiem iey [*tucyjej*] dym ieŷt miernie biały/ á białoŷć zmieŷzana z czyrwonoŷciá: powciága czyrwonoŷci/ á będzie żółte. *FalZioł IV 48d*.

»czarny z czyrwonoŷciá zmieŷzany« = *kolor ciemno-czerwony* (1): Barwę ma korzeŷ tey paproczi czarny s czyrwonoŷciá zmieŷzany *FalZioł I 55 d*.

»ku czyrwonoŷci ŷłónny« (1): *Agreŷt* ktory ieŷt poźoŷciały ku czyrwonoŷci ŷłónny/ ieŷt krukwi cierpniáczy y barzo káŷaiáczy w ięzyk *FalZioł I 155c*.

a. *O rumianej ŷkórze, zaczerwienionych oczach i rudych wŷoŷach człowieka* (31) : Teź gdy by pierŷi biały głowie chciały owrzodzić/ á kiedy by ŷie iuź czyrwonoŷć vkhaźała z gorácoŷciá/ zmieŷzác paięczyŷnę z roźanym oleykiem á tym obłóżyć. *FalZioł I 149c*; Na wrzody/ na bołáczki na złe kroŷty/ na piekielny ogieŷ/ na ociekliny gorácze, na zapalenie ran s czyrwonoŷciá albo ŷinoŷciá Na ty wŷtcki [!] rzeczy ieŷt barzo poźyteczná [*psinkowa wódka*] *FalZioł II 9b*; Mleka teź tego pomazanie/ zęby

vzdrawia j cżirwonofci oczu y bielmo: oddała *FalZioł* IV 6c; Iako na bolenie ciężkie/ na przeciw zachodzeniu ćmą y bielmem/ y naprzeciw cżyrwonofciam y rzezaniu pod powiakami [!]. *FalZioł* V 58, ‡3c, e, I 1c, 70d, 95b (23); Bowiem cżyrwonofć włośow iest też ich niedofstatak, gdyż włośi takie pochodzą z materiy barzo mgłey *GlabGad* Bv; Tak zafię nos zawłze cżyrwony poliniały, albo też cżyrwonofcią zepłtrzony, vkazuje cżłowieka vcżćywego *GlabGad* N8v; *GliczKsiąż* K4; *SienLek* 68 [2r.]; Ophthalmia – Czerwonofcz woczach, y znich czieczenie. *Calep* [732]b.

W charakterystycznych połączeniach: cżyrwonofć oczu (2), włośów, cżyrwonofć w oczach (3).

α. *Na oznaczenie kolorów łączonych (2)* : Ręka iałna á trochę rumiana cłowieka dobrych obyczaiow znamio. Iestli więcey cżyruona niżli biała tedy vkazuje krwi mnoftwo, iestli ona cżyrwonofć ciągnie ku łmiadofci, zapaloną krew vkazuje. *GlabGad* P2v.

Wyrażenie: »zsiniała cżyrwonofć« (1): Też gdy fię komu noga zapali z finiałą cżyrwonofcią/ thedy tym kwafem okładay *FalZioł* III 42d.

Synonimy: purpura, rumianość, szarłat.

Cf [CZERLONOŚĆ], CZERWIEC, CZERWIEN

ZZa